

Duševné vlastníctvo sa týka aj školského vzdelávania – (pre)čo by školy mali o ňom vedieť

„SKÚS SA NAUČIŤ, AKO SA O NIEČO NOVÉ POKÚSIŤ – TRY TO LEARN, LEARN TO TRY“

Kreativita a inovácie sú v súčasnom rýchlo sa meniacom svete rozhodujúcim prvkom vo všetkých oblastiach života. Sú základom pre vznik nových, hodnotných výtvorov, ktorými môžu byť produkty alebo nové riešenia, vynálezy, umelecké diela – kniha, skladba, film alebo iné umelecké dielo; nová značka alebo dizajn, logo produktu vytvorené jednou či viacerými osobami. Nové výtvory, diela majú svoju hodnotu – komerčnú alebo kultúrnu, s čím súvisí potreba chrániť ich, aby autori, umelci, vynálezcovia získali kredit, teda uznanie a tiež ochranu pred krádežou, kopírovaním svojho produktu alebo umeleckého diela. Ide o ochranu ich duševného vlastníctva.

Vo všeobecnosti tvoria duševné vlastníctvo tieto tri kategórie:

- 1) autorské právo – umelecké, intelektuálne a iné diela (napr. hudba, film, literatúra, hry, softvér)
- 2) obchodné stratégie – obchodné tajomstvo, know-how...
- 3) priemyselné vlastníctvo – patenty, ochranné známky, úžitkové vzory, dizajny, vynálezy a ďalšie.

♣ Naším cieľom je predstaviť **školám** (pedagógom) **tému, kontext problematiky duševného vlastníctva a oboznámiť ich s jeho významom**. V zásade chceme, aby si učitelia a žiaci viac ozrejmili **prínos a význam tvorivosti, „vymýšľania“ nových či inovatívnych vecí a prístupov** pre osobný život, prácu, kariéru. Vo výchove a vzdelávaní ide v praktickej rovine najmä o vytváranie príležitostí pre žiakov i učiteľov, aby chceli a mohli tvoriť niečo nové. ♣

Ako vieme, vzdelanie má umožniť pochopenie a osvojenie faktov či podmienok potrebných pre realizáciu rôznych pracovných i spoločenských aktivít. V školskom vzdelávaní ide primárne o odovzdávanie alebo získavanie už existujúcich poznatkov, s ktorými sa pracuje v rámci vyučovacieho procesu tak, aby ich žiaci dokázali využiť – aplikovať ako základ pre ďalšie vzdelávanie, prácu či osobný život. Každý vzdelávací proces, resp. učiteľ potrebuje pri svojich aktivitách rôznorodé materiály, ktoré sa v mnohých prípadoch vzťahujú na problematiku duševného vlastníctva. Okrem toho samotní učitelia, žiaci či škola sú nezriedka tvorcami produktov alebo realizátormi procesov, ktoré majú kontext s duševným vlastníctvom. **Používanie mnohých vzdelávacích materiálov a tvorba nových môže súvisieť s využívaním práv, resp. ochranou duševného vlastníctva.**

♣ **Informácie o ochrane duševného vlastníctva sú užitočné pre každého, kto je kreatívny, kto chce podnikáť, skúmať, objavovať a vytvárať nové alebo novšie verzie vecí.** Dá sa povedať, že porozumenie a prehľad o možnostiach, ktoré poskytuje oblasť duševného vlastníctva, je osožný nielen pre ľudí v (aktuálnych a budúcich) rôznych zamestnaniach, no v istom súvisi takmer pre každého človeka. Navyše v dnešnom globalizovanom a digitalizovanom 21. storočí **nadobúda ochrana výsledkov vlastnej práce, ale aj rešpektovanie výsledkov práce druhých podstatný význam**, a to nielen v práci jednotlivcov či firiem, ale tiež v zvyšovaní ekonomickej úrovne celej spoločnosti. ♣

S problematikou duševného vlastníctva sa stretávame v školách každý deň – týka sa to tak pedagógov, ako i žiakov. Aktuálny obraz o tejto téme v rámci školského vzdelávania v EÚ poskytuje

štúdiá s názvom Duševné vlastníctvo a vzdelávanie v Európe (Intellectual Property and Education in Europe).¹ Vyplýva z nej, že niektoré **aspekty duševného vlastníctva sú integrované v obsahu vyučovacích predmetov** – prierezovo v rôznych vzdelávacích oblastiach v rámci jednotlivých stupňov **v 33 európskych krajinách/regiónoch**, aj keď na rôznej úrovni a s rôznym pomerom jednotlivých kategórií duševného vlastníctva. S ohľadom na fakty uvedené v tejto štúdii sa formulovala potreba väčšieho a systematickejšieho zastúpenia témy duševného vlastníctva v školských kurikulumoch vo všetkých európskych krajinách. Pre napĺňanie tejto potreby v praxi vo výchove a vzdelávaní sa ukazuje ako **žiaduca intenzívna spolupráca, podpora a pomoc školám** zo strany špecializovaných medzinárodných i domácich inštitúcií zaoberajúcich sa duševným vlastníctvom.

♣ Školy, učitelia i žiaci výsledky svojej tvorivej činnosti veľmi často „rozdávajú“, umožňujú, aby sa stali verejným majetkom. **Poznanky** o možnostiach, ktoré sa vzťahujú na oblasť duševného vlastníctva, môžu byť pre nich **motiváciou, impulzom, aby využili svoje výsledky na získanie pridanej hodnoty ďalšieho úžitku, resp. zisku.** ♣

Najzákladnejšiu orientáciu v mnohotvárnej problematike duševného vlastníctva, informácie o jednotlivých kategóriách duševného vlastníctva, **praktické zdroje a námety**, ako viesť do problematiky žiakov, **poskytujú** školám a pedagógom na Slovensku niektoré špecializované webové stránky, resp. dostupné (bezplatne stiahnuteľné) publikácie a texty, napríklad:

Mať Filipa²

Je to publikácia o duševnom vlastníctve. Obsahuje základné fakty a informácie o autorských i priemyselných právach. „Hlavným cieľom je vytvorenie pozitívneho vzťahu mládeže k otázkam duševného vlastníctva a osvojenie si zručností pri ochrane svojich vlastných práv, či už priemyselných, alebo autorských. Súčasťou je tiež zvýšenie povedomia o inštitúciách, ktoré sa tejto problematike venujú na národnej či medzinárodnej úrovni. Projekt je určený pre mladých ľudí, učiteľov a pracovníkov s mládežou. Všetky výstupy a nástroje vzdelávacieho projektu matfilipa.sk sú k dispozícii zdarma.“ <http://www.matfilipa.sk/>

Uč sa z histórie, vytváraj budúcnosť: vynálezy a patenty

Publikácia je prekladom z anglického originálu Svetovej organizácie duševného vlastníctva (WIPO). Poskytuje základné informácie o téme vynálezov a patentov, pričom využíva formu hier, stimulačných cvičení a konkrétnych príkladov. Poskytuje učiteľom praktický nástroj na rozvíjanie tvorivosti u žiakov a orientáciu na vytváranie, vymýšľanie praktických inovatívnych produktov, vynálezov.

http://www.matfilipa.sk/files/ucsazhistorie_sk.pdf

Komplexnejší prehľad o problematike duševného vlastníctva podľa jednotlivých kategórií je možné nájsť na viacerých **webových stránkach**. Niektoré z nich uvádzame:

<https://www.dusevnevlastnictvo.gov.sk/web/> – sú tu uvedené špecializované inštitúcie, ktoré sa tejto problematike venujú na Slovensku i odkazy na medzinárodné inštitúcie. Okrem toho sú tu prehľadne predstavené jednotlivé kategórie duševného vlastníctva: autorské právo a práva súvisiace s autorským právom, právo priemyselného vlastníctva, ochrana a vymožitelnosť práva duševného vlastníctva.

¹ <https://euipo.europa.eu/ohimportal/documents/11370/80606/IP+and+Education+final+report+September+2015>

² Mať Filipa, Dvořák M.R., eSlovensko o.z. s podporou EUIPO a MŠVVaŠ SR, 2016

<http://www.patentovat.sk/tvorivost-hrou/tvorivost-hrou/> – sú tu sprístupnené aj viaceré praktické materiály využiteľné v rámci vyučovania.

<https://euipo.europa.eu/knowledge/course/> – okrem relevantných informácií o problematike duševného vlastníctva z hľadiska EU (v angličtine) nájdeme tu tiež publikáciu *Intellectual Property Teaching Kit: IP Basics* vo viacerých jazykových mutáciách (v slovenskej nie), ktorá predstavuje komplexný zdroj výučby tém duševného vlastníctva využiteľný najmä v rámci vysokoškolského vzdelávania.

<http://crackingideas.com> – stránka (v angličtine), ktorá poskytne obraz, inšpiráciu o možnostiach, ako zaujímavo a interaktívne pracovať s témou duševného vlastníctva v škole. Nachádzajú sa tu praktické materiály pre pedagógov i žiakov k téme duševného vlastníctva, ktoré zohľadňujú stupeň vzdelávania, resp. vek žiakov.

Hlavným **dôvodom, prečo dávame do pozornosti problematiku duševného vlastníctva** pre školské vzdelávanie je to, **aby pedagógovia a žiaci získali prehľad a kompetencie**, ktoré im môžu pomôcť:

- ♣ pochopiť i využiť potenciál duševného vlastníctva generovať príjmy a v širšom meradle hospodársky rast prostredníctvom podpory tvorivosti, inovácií;
- ♣ rešpektovať práva spojené s duševným vlastníctvom – vlastné i druhých, bez autorského pirátstva;
- ♣ stať sa zodpovednými spotrebiteľmi – bez napodobení, falzifikátov.

S cieľom **pomôcť získať obraz, prehľad a orientáciu v problematike duševného vlastníctva** v rámci školského vzdelávania **ponúkame** školám, pedagógom na využitie nasledujúce možnosti:

- odborné podujatie** s prezentáciami orientovanými na tému duševne vlastníctvo v školskej praxi;
- cielené prednášky** (na špecifickú tému) pre žiakov alebo pedagógov v škole;
- metodickú publikáciu** s námetmi na prácu so žiakmi v škole.

Obraz o problematike autorských práv poskytne text v prílohe s názvom **Časté otázky o autorských právach**.

Kontakt pre viac informácií: bizikova@statpedu.sk

Spracovala: PhDr. Ľubica Biziková